
Kyrkomötet
Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2023:3

Diakonin och informationsplikt om papperslösa

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2023:14 Diakonin och informationsplikt om papperslösa, i vilken det föreslås att kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se över konsekvenserna för den diakonala vigningstjänsten om en angiverilag införs och uppmana kyrkostyrelsen att framföra slutsatserna från denna översyn i framtida remissförfaranden. Med hänvisning främst till att det ännu inte finns något färdigt förslag att utreda, anser utskottet att det saknas tillräckliga skäl att nu bifalla motionen. Utskottet föreslår att motionen avslås.

Till betänkandet finns tre reservationer och tre särskilda meningar.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2023:14.

Motionens förslag

Motion 2023:14 av Roger Olsson, Diakonin och informationsplikt om papperslösa

Kyrkomötet beslutar att

1. uppdra till kyrkostyrelsen att se över konsekvenserna för den diakonala vigningstjänsten om en angiverilag införs,
2. uppmana kyrkostyrelsen att framföra slutsatserna från denna översyn i framtida remissförfaranden.

Bakgrund

Förslaget om informationsplikt

Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna och Sverigedemokraterna har kommit överens om ett gemensamt samarbete under riksdagens mandatperiod 2022–2026 som beskrivs i *Överenskommelse för Sverige – Tidöavtalet*, oktober 2022. I Tidöavtalet ingår bland annat ett samarbetsprojekt på området migration och integration. En av de reformer som ska genomföras inom projektet kallas ett *Utökat arbete och förstärkta möjligheter till inre utlänningskontroller och effektivt verkställighetsarbete*. Enligt Tidöavtalet innebär det bland annat att en utredning ska:

[1]ämna förslag till en ordning med informationsutbyte och anmälningsplikt mellan Polisen och myndigheter som kan antas komma i kontakt med personer som befinner sig illegalt i landet. Kommuner och myndig-

heter ska vara skyldiga att informera Migrationsverket och Polismyndigheten när de kommer i kontakt med personer som vistas i Sverige utan tillstånd. Det innebär att myndigheter som en person kan komma i kontakt med får ett ansvar för att säkerställa personens lagliga rätt att vistas i Sverige. Genom informationsplikten ska möjligheterna att leva i landet utan tillstånd försvåras. Det kan finnas situationer där en anmälan skulle strida mot ömmande värden, till exempel i sjukvården. Undantag från informationsplikten behöver därför utredas närmare.

Regeringen gav utredaren för *Utredningen om stärkt återvändandeverksamhet* (Ju 2022:12) ett tilläggsdirektiv den 31 augusti 2023 (dir. 2023:126) att, utöver nuvarande uppdrag, utreda ytterligare frågor om informationsutbyte som tagits upp i Tidöavtalet. Enligt tilläggsdirektivet ska utredaren lämna förslag på en reglering som innebär ett utökat informationsutbyte där kommuner och myndigheter inom ramen för sin verksamhet informerar Migrationsverket eller Polismyndigheten om de kommer i kontakt med personer som vistas i Sverige utan tillstånd och analysera konsekvenserna av detta, även vad som händer om informationsskyldigheten inte efterlevs. Utan att på förhand utesluta några verksamheter från informationsplikten, ska utredaren bedöma hur regleringen ska utformas och vilka situationer som ska undantas för att regleringen ska vara rättssäker och inte leda till orimliga effekter för enskilda. Förslagen ska vara i enlighet med de internationella regler och konventioner som Sverige har åtagit sig att följa (bland annat Europakonventionen och barnkonventionen) där barnets rätt till utbildning slås fast. Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2024.

Den diakonala vigningstjänsten och informationsplikten

Beroende på hur utredningens förslag utformas och hur det tas vidare kan den diakonala vigningstjänsten komma att beröras på olika sätt. En lagstadgad informationsplikt skulle bland annat kunna innebära ett undantag från diakonens tystnadsplikt.

I biskopsbrevet *Om diakoni*, 2015, framgår att diakoni uttrycker kristen tro genom kärlek, omsorg och solidaritet med medmänniskor. Innehållet i uppdraget som diakon beskrivs i vigningsordningen och i inledningstexten till kyrkoordningens sjunde avdelning om kyrkliga uppdrag och befattningar. Enligt den första meningen i inledningsorden vid diakonvigningen ska en diakon ”uppsöka, hjälpa och stödja dem som är i kroppslig och själslig nöd, ge kristen fostran och undervisning i tron, i församling och samhälle vara ett barmhärtighetens tecken och i allt tjäna Kristus i sin nästa” (Den svenska kyrkohandboken del II, 1987). En del av kyrkans diakonala uppdrag, så som det uttrycks i vigningsordningen för diakoner, är att försvara människors rätt och stå på den förtrycktes sida. Inledningstexten till sjunde avdelningen knyter an till vigningsordningen:

[d]iakonen är genom sin gärning ett barmhärtighetens tecken i både församlingen och samhället. Diakonen har ett ansvar att göra kärlekens gärningar, särskilt mot utsatta människor. Uppgifterna varierar beroende på de lokala sociala behoven och församlingarnas strukturer och diakonala prioriteringar. Uppdraget har en karitativ inriktning som också kan komma till uttryck exempelvis i undervisning. Varhelst det finns mänsklig nöd är det diakonens kallelse att ingripa och inspirera andra att ta ansvar.

I biskopsbrevet *Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan*, 2014, beskrivs att diakonens uppdrag som röstbärare bland annat innebär ”en skyldighet att protestera

när människovärdet kränks och människor inte behandlas på ett värdigt sätt. Det kan ske genom att delta i offentlig debatt, föra samtal med samhällsföreträdare eller bistå en medmänniska i kontakt med myndigheter.”

Det kan härutöver framhållas att barnen intar en särställning i kristen tro och att de därför behöver särskilt uppmärksammas i Svenska kyrkans verksamhet, vilket framgår av inledningen till kyrkoordningen.

De människor som vistas i Sverige utan tillstånd lever ofta i stor utsatthet. De är en av de grupper av människor i utsatthet som diakoner, församlingspedagoger och andra anställda möter i församlingens verksamhet. Diakoner ger ofta människor i utsatthet vägledning och stöd i att ta kontakter med socialtjänst, myndigheter och vård så att de ska kunna nyttja sina rättigheter. I kyrkoordningen finns en tystnadsplikt om sådant som en diakon har fått veta under enskild självvård och ett motsvarande förbud att röja sådana uppgifter (32 kap. 9 § respektive 54 kap. 1 §). Centralstyrelsen motive- rade detta med att en enskild som möter en diakon, på motsvarande sätt som i fråga om en präst, förväntar sig att det som framkommer vid självvårdande samtal inte får lämnas ut (CsSkr 1999:3 2–300). En diakon som bryter tystnadsplikten kan ytterst fråntas sin behörighet att utöva kyrkans vinningstjänst (32 kap. 12 §). Det finns undan- tag från diakonens tystnadsplikt vilket skiljer den från prästens absoluta tystnadsplikt. Att diakonens tystnadsplikt inte är absolut motiverades bland annat av att den som samtalat med en diakon bör kunna medge att diakonen får kontakta exempelvis socialtjänsten om det ligger i den personens intresse (CsSkr 1999:3 2–300). I 32 kap. 9 § kyrkoordningen finns undantag från tystnadsplikten om

- personen i fråga medger att uppgiften lämnas ut,
- diakonen har ålagts att uttala sig under ed,
- det föreligger uppgifts-, informations- eller anmälningsskyldighet enligt lag, eller
- det föreligger anmälningsskyldighet enligt 54 kap. 13 a § kyrkoordningen till socialnämnden om någon i kyrkans verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd.

Vidare finns i kyrkans församlingsvårdande verksamhet ett förbud mot att röja personliga och känsliga uppgifter (54 kap. 2 §). I kyrkans familjerådgivning finns också förbud mot att röja uppgifter, som dock har undantag för att kunna ingripa till ett barns skydd (54 kap. 4 e §).

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2023:14.

När det gäller motionens förslag om att utreda konsekvenserna för den diakonala vinningstjänsten av ett kommande förslag från den statliga *Utredningen om stärkt återvändandeverksamhet* delar utskottet motionärens syn att det finns en osäkerhet, och i vissa avseenden en oro, över vad det kan innebära om förslaget skulle leda till lagstiftning. Det är enligt utskottet osäkert vad det skulle kunna innebära för den diakonala vinningstjänsten och utsatta grupper i samhället, liksom även vad det skulle kunna få för konsekvenser för samhället i övrigt. Utskottet anser att det är av vikt att Svenska kyrkan håller sig i framkant när frågor av detta slag är aktuella.

Samtidigt konstaterar utskottet att det ännu inte finns något förslag från den statliga utredningen som fått uppdraget att utreda en sådan informationsplikt för offentliga aktörer. Detta påverkar förutsättningarna för kyrkostyrelsen att nu utreda konsekvenser för den diakonala vinningstjänsten på det sätt som föreslås i motionen. Enligt utskottet talar detta mot att bifalla motionen. Vidare noterar utskottet att den

typ av förslag från en offentlig utredning som motionen rör, är av ett sådant slag som kyrkostyrelsen kan antas bevaka oavsett om det finns ett uppdrag eller en uppmaning att göra så. Med beaktande av det som anförts saknas det enligt utskottet tillräckliga skäl att nu besluta om ett utredningsuppdrag åt kyrkostyrelsen eller uppmana kyrkostyrelsen att framföra slutsatserna från en sådan översyn i framtida remissförfaranden. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att motionen avslås.

Uppsala den 4 oktober 2023

På tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britt Björneke, ordförande

Evelina Kaarme, sekreterare

Beslutande: Britt Björneke, ordförande, Daniel Larson, Camilla Persson, Roine Olsson, Birgitta Eliasson, Kicki Halldin, Emma Hedlundh, Niklas Grahn, Mattias Rosenquist, Margareta Andersson, Margareta Nisser-Larsson, Ronnie Nilsson, Gunilla Gjöthlén, Bo Herou och Jonas Noréus.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Helen Coughlin-Sjögren, Johannes Fransson, Lena Orstadius, Sten Janson, Stefan Linderås, Veronica Pålsson, Benny Ahreemark Persson, Stig-Göran Fransson, Jimmy Dahllöf, Leif Gustavsson, Linda Sjöö, Hans Weichbrodt och Kristina Enholm.

Biskoparna Johan Tyrberg och Susanne Rappmann har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation 1

Vi reserverar oss mot utskottets beslut till förmån för bifall till motion 2023:14.

Sedan motionen skrevs har ytterligare ett steg tagits för att förverkliga angiverilagarna, genom de tilläggsdirektiv som regeringen med stöd av Sverigedemokraterna har lämnat till en pågående utredning. Kyrkostyrelsen kommer alltså inom kort att stå inför möjligheten att lämna remissvar på utredningen. Skulle lagarna bli verklighet så som Tidöavtalet skisserar kommer Svenska kyrkans diakonala verksamhet att sättas inför svåra prov, och människor som lever i utsatthet riskerar att drabbas hårt.

Många är de civilsamhällesorganisationer som har höjt sin röst mot det angiverisamhälle som Tidöavtalets förslag i förlängningen kan leda till. Så också företrädare för Svenska kyrkan. Kyrkomötet har nu en möjlighet att ge stöd till dessa opinionsyttringar. Som framgår av motionen är det något som har efterfrågats av Svenska kyrkan på lokal nivå.

Daniel Larson, Camilla Persson, Roine Olsson, Kicki Halldin och Birgitta Eliasson

Reservation 2

Jag reserverar mig mot utskottets förslag till avslag på motion 2023:14 till förmån för bifall till motionen.

Britt Björneke

Reservation 3

TU 2023:3

Jag reserverar mig mot utskottets förslag till avslag på motion 2023:14 till förmån för bifall till motionen.

Margareta Andersson

Särskild mening 1

Vi vill anföra särskild mening i överensstämmelse med reservation från Daniel Larson, Camilla Persson, Roine Olsson, Kicki Halldin och Birgitta Eliasson.

Helen Coughlin-Sjögren, Johannes Fransson och Lena Orstadius

Särskild mening 2

Jag anser, liksom också många flera betonade muntligt att intentionen bakom motion 2023:14 är viktig. Den statliga utredningen om stärkt återvändandeverksamhet bör läggas ned.

Kristina Enholm

Särskild mening 3

Jag vill anföra särskild mening i överensstämmelse med reservation från Britt Björneke.

Linda Sjöo